

Olesea CREȚU,
doctorand, lector universitar
al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

SITUAȚII DE ÎNCETARE A PROCESULUI PENAL ÎN PRIVINȚA PERSOANELOR EXTRĂDATE PENTRU EXECUTAREA PEDEPSEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Rezumat

Cooperarea judiciară internațională în materie penală reprezintă un domeniu distinct în cadrul activităților specifice de cooperare dintre statele lumii, domeniu extrem de important, care și-a impus necesitatea încă de la începutul secolului trecut, odată cu dezvoltarea politico-juridică a relațiilor intarestatale și internaționale.

Cooperarea judiciară internațională în materie penală nu este o noțiune inventată în secolul trecut, fiind forme de cooperare, cunoscute din cele mai vechi timpuri. Firește că la începutul dezvoltării sale, cooperarea judiciară se rezuma la rezolvarea intereselor de multe ori personale ale monarhilor în lupta acestora cu opoziția lor politici.

Extrădarea este considerată expresia cu cea mai mare pondere a asistenței juridice în domeniul dreptului penal. Certitudinea că fuga nu poate asigura sustragerea de la răspunderea penală este o condiție indispensabilă eficacității receptului penal.

Extrădarea este o instituție care funcționează direct în interesul statului care o solicită, indirect însă ea servește intereselor tuturor statelor, fiindcă prevenirea și reprimarea infracțiunilor devine pe plan internațional o preocupare de interes comun. Ea însă nu acoperă toate necesitățile asistenței juridice internaționale în lupta împotriva infracțiunilor, însă rămâne a fi forma de asistență cu cele mai importante efecte.

Cuvinte-cheie: proces penal, cooperare juridică internațională, extrădarea, transferul persoanelor condamnate, încetarea procesului penal, achitarea persoanei, amnistie.

Summary

The international judicial cooperation in criminal matters is a distinct field within the specific cooperation activities between the states of the world, an extremely important area that has imposed its necessity since the beginning of the last century, together with the political and legal development of the interstate relations, as well as the international ones.

The concept of the international judicial cooperation in criminal matters is not invented in the last century, but it is a concept which is known from ancient times. Of course, at the beginning of its development, judicial cooperation is limited to resolving the personal interests of the monarchs in their struggles with their political opponents.

The extradition is considered the expression with the highest share of legal aid in the field of criminal law. The certainty that escape can not ensure the evasion of criminal responsibility is an indispensable condition for the effectiveness of the criminal precept.

The extradition is an institution that works directly in the interest of the state that calls for it, but it indirectly serves the interests of all the states, since the prevention and repression of crimes has become a matter of an international common concern. However, it does not cover all the needs of international legal aid in the fight against crime, but it remains the form of assistance with the most important effects.

Keywords: criminal trial, international legal co-operation, extradition, the transfer of the convicted persons, the termination of criminal proceedings, acquittal, amnesty.

Introducere. Problema aplicării normelor dreptului internațional în Republica Moldova nu poate fi soluționată în afara cadrului studierii problematicilor ce țin de mecanismul implementării lor, inclusiv a tuturor elementelor acestui sistem complicat. Perfecționarea mecanismului implementării normelor dreptului internațional, precum și a celui comunitar, trebuie să devină scopul de bază al organelor de resort moldovenești în procesul de integrare europeană. Racordarea sistemului juridic al Republicii Moldova la standardele juridice europene trebuie să se producă, în primul rând, prin încorporarea și respectarea normelor dreptului internațional.

Cooperarea juridică internațională în materie penală constituie un mijloc eficient de a răspunde fenomenului criminalității internaționale.

Principiul cooperării este astăzi unanim admis în raporturile internaționale dintre state, contribuind la cunoașterea reciprocă, la asigurarea progresului, la întărirea păcii.

Prin urmare, se poate defini cooperarea internațională ca fiind o modalitate de întraajutorare între diferite state ale lumii, pe diverse domenii, stabilite în mod concret prin tratate, convenții, acorduri, etc., care vizează, în final, promovarea și protejarea unor interese naționale, regionale sau mondiale, în baza principiului respectării independenței și suveranității fiecărei părți contractante [6, p. 2].

Asistența juridică internațională în materie penală reprezintă un domeniu extrem de important în cadrul cooperării internaționale între statele lumii.

Pentru a asigura un cadru juridic corespunzător relațiilor internaționale, Republica Moldova a devenit parte la circa 30 de tratate, dintre care un procent mare privește asistența juridică în materie penală.

Asistența juridică internațională în materie penală reprezintă o expresie a cooperării juridice între state, menite să consolideze solidaritatea comunitară în activitatea de prevenire și combatere a criminalității.

În accepțiunea sa largă, potrivit art. 533 din Codul de procedură penală, asistența juridică internațională în materie penală cuprinde următoarele activități procesuale:

- 1) comunicarea actelor de procedură sau a hotărârilor judiciare persoanelor fizice sau juridice care se află peste hotarele țării;
- 2) audierea persoanelor în calitate de martor, bănuit, învinuit, inculpat, parte civilmente responsabilă;
- 3) efectuarea cercetării la fața locului, a percheziției, ridicarea de obiecte și documente și transmiterea lor peste hotare, sechestrarea, confruntarea, prezentarea spre recunoaștere, identificarea abonaților telefonici, interceptarea comunicărilor, efectuarea expertizelor, confiscarea bunurilor provenite din săvârșirea infracțiunilor și alte acțiuni de urmărire penală prevăzute de prezentul cod;
- 4) citarea martorilor, experților sau a persoanelor urmărite de către organele de urmărire penală sau de către instanța de judecată;
- 5) preluarea urmăririi penale la cererea unui stat străin;
- 6) căutarea și extrădarea persoanelor care au comis infracțiuni sau pentru a executa pedeapsa privativă de libertate;

- 7) recunoașterea și executarea sentințelor străine;
- 8) transferarea persoanelor condamnate;
- 9) comunicarea cazierului judiciar [4, art.533].

Extrădarea este considerată expresia cea mai vie a asistenței juridice în domeniul dreptului penal. Certitudinea că fuga nu poate asigura sustragerea de la răspunderea penală este o condiție indispensabilă eficacității preceptului penal.

Extrădarea este o instituție care funcționează direct în interesul statului care o solicită, indirect însă ea servește intereselor tuturor statelor, fiindcă prevenirea și reprimarea infracțiunilor devine pe plan infracțional o preocupare de interes colectiv. Ea însă nu poate acoperi toate necesitățile asistenței juridice internaționale în lupta împotriva infracțiunilor, fiind forma de asistență cu cele mai importante efecte [7].

Se întâmplă deseori ca un infractor, după ce săvârșește o infracțiune pe teritoriul statului său, să se refugieze pe teritoriul altui stat, pentru a scăpa de răspunderea penală. În aceste situații, infractorul nu poate fi tras la răspundere, în lipsă, în țara unde s-a săvârșit infracțiunea, iar în țara în care se refugiază nu se știe dacă acesta este infractor sau, dacă se știe, adeseori nu există probe referitoare la săvârșirea infracțiunii. De asemenea, sunt situații când infractorul a fost judecat, dar înainte de a începe executarea pedepsei sau în timpul executării, condamnatul se refugiază pe teritoriul altui stat. Altă situație este când infractorul este condamnat într-un alt stat, apoi solicită extrădarea în țara sa, pentru executarea pedepsei.

Pentru rezolvarea acestor cazuri a fost creată instituția extrădării ca fiind „instituția menită să asigure cooperarea juridico-penală dintre state pentru a nu crea posibilitatea infractorilor dintr-un stat, care s-au refugiat pe teritoriul altui stat, să scape de răspunderea penală ori să se sustragă de la executarea sancțiunii aplicată printr-o hotărâre de condamnare definitivă” [8, p. 79].

Deci „prin extrădare se înțelege actul prin care statul, pe teritoriul căruia s-a refugiat un infractor sau un condamnat predă pe infractor sau condamnat statului pe teritoriul căruia s-a săvârșit infracțiunea sau statului împotriva căruia s-a săvârșit infracțiunea sau statului care l-a condamnat, predare care se face în vederea judecării sau în vederea executării pedepsei” [9, p. 68].

Într-o altă definiție, extrădarea este „predarea de către un stat a unui individ inculpat sau condamnat pentru o infracțiune, unui alt stat care îl cere în scop de a aplica legea sa penală pentru infracțiunea pe care a săvârșit-o pe teritoriul său” [10, p. 353].

Într-o altă formulare, „extrădarea este un act bilateral politic și juridic prin care statul pe al cărui teritoriu se află un infractor străin predă pe acesta statului unde s-a săvârșit infracțiunea ori statului ale cărui interese au fost afectate prin comiterea faptei sau al cărui cetățean este, în vederea tragerii la răspundere penală ori executării pedepsei la care a fost condamnat printr-o hotărâre definitivă” [11, p. 49].

Pe lângă extrădare transferul este o acțiune de cooperare internațională în materie penală. El constă în trecerea persoanei condamnate la pedeapsă privativă de libertate, care nu este resortisant al sistemului unde a fost condamnat, de pe teritoriul acestuia pe teritoriul statului al cărui resortisant este și unde urmează

să-și continue executarea condamnării. Această acțiune este acordul cu privire la transfer între statul de condamnare și statul de executare.

Conform art. 3 din Convenția Europeană asupra transferării persoanelor condamnate, o transferare poate avea loc în condițiile următoare:

- a) condamnatul trebuie să fie resortisant al statului de executare;
- b) hotărârea trebuie să fie definitivă;
- c) durata condamnării pe care cel condamnat o mai are încă de executat trebuie să fie de cel puțin 6 luni la data primirii cererii de transferare sau să fie nedeterminată;
- d) transferul este consimțit de către persoana condamnată sau, dacă în raport cu vârsta sau cu starea fizică ori mintală a acesteia unul dintre cele două state consideră necesar, de către reprezentantul persoanei;
- e) acțiunile sau omisiunile care au dat naștere condamnării trebuie să constituie o infracțiune penală în raport cu dreptul statului de executare sau ar trebui să constituie o astfel de infracțiune, dacă ar fi survenit pe teritoriul său; și
- f) statul de condamnare și statul de executare trebuie să se pună de acord asupra acestei transferări [1].

Sub raport juridic, transferul este un mijloc de asistență juridică în materie penală asemănător cu extrădarea, de care, însă, se deosebește prin mai multe aspecte. Transferul are în comun cu extrădarea faptul că și el este un act bilateral ce intervine între două state (cel de condamnare și cel de executare) cu acordul acestora, condiția fiind fapta pentru care pronunțarea condamnării să fie considerată infracțiune și de statul de executare.

Spre deosebire de transfer, extrădarea este un act de asistență și are ca scop obținerea de către statul solicitant a persoanei urmărite/ condamnate pentru a o putea judeca și condamna, după caz, pentru a o supune la executarea pedepsei, la care fusese condamnată în acel stat. Față de scopul extrădării, această măsură se ia împotriva voinței persoanei extrădate, care este arestată în vederea extrădării și predării statului solicitant în această stare [12].

Transferul, chiar dacă este cerut de statul de origine al condamnatului, nu poate fi realizat fără consimțământul acestuia, în ipoteza dată nemaifiind vorba de înfăptuirea justiției, ci de executarea în bune condiții a pedepsei pentru acțiunea sa, ceea ce este în interesul comun atât al statului de condamnare, cât și al statului de executare.

Pornind de la aceste reguli generale și studiind fenomenul extrădării și transferului persoanei condamnate, am reiterat că cetățenii Republicii Moldova, fiind condamnați peste hotarele țării, la ani grei privativi de libertate, pentru infracțiuni deosebit de grave, deși condițiile din penitenciarele noastre nu sunt prea bune, majoritatea condamnaților solicită să-și ispășească pedeapsa anume în R. Moldova.

De ce? Care este motivul? Aflarea mai aproape de casă, mai aproape de rude sau poate posibilitatea de a se afla într-un mediu mai domestic. O parte de adevăr sigură că o au motivele enumerate, dar scopul de bază al solicitării de a-și ispăși pedeapsa în penitenciarele din Republica Moldova ar fi posibilitatea de a fi eliberat înainte de termen, reducerea din termenul de pedeapsă, schimbarea sau amânarea

executării pedepsei, sau în genere achitarea acesteia.

Căutând răspuns la aceste întrebări, am identificat mai multe cazuri de transfer al cetățenilor Republicii Moldova, condamnați în statele din Europa la ani grei de pușcărie, iar odată ajunși în țară au fost eliberați din diferite motive.

În foarte multe cazuri a fost aplicată procedura de eliberare a persoanei prin amnistie. Amnistia este un act de clemență, acordat prin lege organică, în temeiul unor considerente social politice și de politică penală, prin care se înlătură răspunderea penală, executarea pedepsei și alte consecințe ale condamnării, pentru infracțiuni comise până la data apariției legii de amnistie [13]. Amnistia poate fi generală-este acordată pentru orice tip de infracțiune; specială-se acordă numai pentru anumite infracțiuni; necondiționată-nu se prevede nici o condiție pentru a obține beneficiul ei; condiționată-este acordată numai sub rezerva îndeplinirii uneia sau mai multor condiții.

Conform art. 6 al *Legii privind amnistia unor categorii de persoane*, amnistia nu se aplică persoanelor anterior absolvite de pedeapsă prin amnistie sau grațiere, sau care, până în ziua examinării în instanțele judecătorești a materialelor privind amnistia, nu au reparat paguba conform sentinței [14].

Un caz de o rezonanță și cu multe semne de întrebare este eliberarea lui A.I., condamnat de Curtea Juraților din Roma, Italia, la 21 ani de închisoare, fiind găsit vinovat de faptul că în complicitate cu o femeie a omorât un prosper om de afaceri italian, cu scopul de a-l jefui. Este de menționat faptul că crima a fost săvârșită cu o deosebită cruzime, deoarece făptuitorii, dorind să ascundă urmele infracțiunii, au dezmembrat cadavrul victimei.

Pe parcursul a șapte ani condamnatul a căutat mai multe posibilități de a fi eliberat, însă fără succes. În momentul când a epuizat toate șansele de a fi eliberat din detenție, condamnatul A.I. a solicitat extrădarea în Republica Moldova pentru ispășirea pedepsei.

În aprilie 2011, după mai multe încercări, A.I. a fost extrădat în Republica Moldova și plasat în penitenciarul 13. Acțiunile ilegale săvârșite de A.I. în Italia au fost calificate de către instanța judecătorească drept omor intenționat, art. 145 Codul penal, și i-a stabilit o pedeapsă de 19,1 ani, pedeapsă mai mică decât cea stabilită de Curtea Juraților din Roma, cu 1,5 ani. Odată cu aceasta, putem zice că s-a început numărătoarea inversă pentru eliberarea lui A.I., ca după 6 luni de zile acesta să fie eliberat chiar în sala de judecată, ispășind mai puțin de jumătate din termenul aplicată de statul italian.

Cum a fost posibil? Foarte simplu: Odată ajuns în Moldova, A.I. a solicitat să fie amnistiat, cu toate, că avea un prejudiciu material neachitat și beneficiase deja de o amnistie în Italia, fiindu-i reduși 3 ani din termen. Cu toate acestea, în iunie 2011 Judecătoria Centru ar fi acceptat cererea de amnistie a lui A.I. și i-ar fi din nou redus termenul de detenție cu încă 4,6 ani, iar în septembrie a aceluiași an în genere a fost eliberat din sala de judecată. Matematica e simplă, 3 ani au fost reduși prin amnistia din Italia, 4,6 ani – prin amnistia aplicată în R. Moldova iar 2 ani – pentru bun comportament, efectiv din 21 ani detenție, A.I. a ispășit puțin mai mult de 9 ani.

O altă situație care a decurs după aceeași schemă este eliberarea lui I.V., după o lună și jumătate de la transferul din Federația Rusă, unde a fost condamnat la 6 ani privațiune de libertate.

Un caz similar este dosarul M.P. și I.S., ambii fiind condamnați la 5,5 ani pentru trafic de ființe umane, prin decizia Curții de Apel Svea Horvatt din Suedia, în iunie 2009. Ulterior, fiind transferați în R. Moldova pentru ispășirea pedepsei, Judecătoria Buiucani le-a menținut pedeapsa, iar Judecătoria Strășeni a anulat condamnarea dispusă prin Încheierea Judecătoriei Buiucani municipiul Chișinău cu stingerea antecedentelor penale.

Cazuri de acest gen sunt multe, de aceea este necesar de a face o claritate în reglementările de drept privind extrădarea și transferul pentru ispășirea pedepsei și a nu mai admite situații similare. Iar în practica judiciară legată de acest flagel ar trebui trase niște concluzii.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. *Convenția Europeană asupra transferării persoanelor condamnate*, 1983, ratificată prin Legea nr.69-XV din 11.03.04.
2. *Protocolul adițional la Convenția Europeană asupra transferării persoanelor condamnate*, din 18.12.1997, ratificat prin Legea nr.70-XV din 11.03.04.
3. *Constituția Republicii Moldova*,
4. *Codul de procedură penală*, Legea nr. 122-xv din 14 martie 2003 // În Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
5. Legea nr. 371- XVI din 01.12.2006 *cu privire la asistența juridică internațională în materie penală*, publicat la 02.02.2007 // În Monitorul Oficial nr. 14-17, art. nr. 42.
6. Tatiana Zbancă, *Asistența juridică internațională în materie penală*, Note de curs, Chișinău, 2013.
7. Mihai Bârsan, *Procedura extrădării*, îndrumari-juridice.eu/indrumarijuridice/procedura-extradarii.
8. Matei Basarab, *Drept penal partea generală*, București, Ed. Lumina Lex, 1997.
9. Ion Oancea, *Tratat de drept penal partea generală*, București, Ed. All, 1994.
10. I. Tanoviceanu, *Tratat de drept și procedură penală*, București, Ed. Curierul Judiciar, 1924.
11. Alexandru Boroi, Ioan Rusu, *Cooperarea judiciară internațională în materie penală*, București, Ed. C.H. Beck, 2008.
12. <https://www.inj.md/sites/default/files/Asistenta%20juridica%20internationala%20in%20materie%20penala.pdf>.
13. <https://legeaz.net/dictionar-juridic/>
14. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311813>
15. Practica judiciară: Încheierea în numele legii din 28.03.2013 a Judecătoriei Strășeni privind anularea condamnării și stingerea antecedentelor penale; Încheierea în numele legii din 21.05.2013 a Judecătoriei Strășeni privind anularea condamnării și stingerea antecedentelor penale.